

อรุณา โมเดล: บูรณาการแนวความคิดทางสังคมของคาร์ล มาร์กซ์และพุทธทาสภิกขุเพื่อพัฒนารอบแนวคิดสำหรับจัดการความขัดแย้งทางสังคม¹

ARUIANA Model: Integrating the Social Thought of Karl Marx and Buddhadasa Bhikkhu to Develop a Conceptual Framework for Managing Social Conflict

ฉัตรชัย เนืองพิมพ์^{2*}, ธีรธรรม แสงแก้ว³ และธเนศ ปานหัวไผ่⁴

Chatchai Nuangpim^{5*}, Theerat Saengkaew⁶, and Tanet Panhuaphai⁷

(Received: 17 June 2025; Revised: 23 September 2025; Accepted: 1 October 2025)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความขัดแย้งทางสังคมในมุมมองของคาร์ล มาร์กซ์และพุทธทาสภิกขุ 2) เพื่อสังเคราะห์กรอบแนวคิดการจัดการความขัดแย้งทางสังคมในกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียบนพื้นฐานปรัชญาสังคมของคาร์ล มาร์กซ์และพุทธทาสภิกขุ จากการวิจัยพบว่า ความขัดแย้งในมุมมองของคาร์ล มาร์กซ์ตามทฤษฎีสังคมนิยมคอมมิวนิสต์เป็นปัญหาทางชนชั้น จัดการด้วยการจัดสรรทรัพยากรทางวัตถุ ส่วนมุมมองของพุทธทาสภิกขุตามทฤษฎีธรรมิกสังคมนิยมที่มีต่อความขัดแย้งเป็นปัญหาล้วนบุคคล จัดการด้วยการลดความเห็นแก่ตัวและความยึดมั่นถือมั่นของบุคคล

อรุณา โมเดลเป็นกรอบแนวคิดจัดการความขัดแย้งทางสังคมที่นำจุดเด่นของแนวคิดทั้ง 2 ทั้งในด้านวัตถุและจิตใจมาบูรณาการร่วมกัน เพื่อใช้จัดการความขัดแย้งทางสังคมในประเด็นความยากจน ด้วยการส่งเสริมกระบวนการพัฒนาศักยภาพเชิงบุคคลเพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีศักยภาพสูงขึ้นและสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรี

คำสำคัญ: การจัดการ, ความขัดแย้งทางสังคม, คาร์ล มาร์กซ์, พุทธทาสภิกขุ

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “กรอบแนวคิดการจัดการความขัดแย้งทางสังคมบนพื้นฐานของการบูรณาการมุมมองทางสังคมของคาร์ล มาร์กซ์และพุทธทาสภิกขุ” ระดับปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปีการศึกษา 2568

² นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

⁴ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

⁵ Ph.D. student, Doctor of Philosophy Program in Philosophy and Religion, Faculty of Humanities, Kasetsart University

⁶ Assistant Professor, Ph.D., Department of Philosophy and Religion, Faculty of Humanities, Kasetsart University

⁷ Assistant Professor, Ph.D., Department of Philosophy and Religion, Faculty of Humanities, Kasetsart University

* Corresponding author, E-mail: chnu0505@gmail.com

Abstract

This research aims: 1) to study social conflict from the perspectives of Karl Marx and Buddhadasa Bhikkhu, 2) to synthesize a conceptual framework for managing social conflict among low-income individuals based on the social philosophies of Karl Marx and Buddhadasa Bhikkhu. The study found that, according to Karl Marx's theory of communist socialism, conflict is a class problem, managed through the allocation of material resources. However, according to Buddhadasa Bhikkhu's theory of dhammic socialism, conflict is a personal problem, managed through the reduction of selfishness and individual attachment.

The ARUIANA Model is a conceptual framework for managing social conflict that integrates the strengths of both concepts, both material and spiritual, to manage social conflicts related to poverty by promoting personal potential development processes to enhance low-income individuals' potential and enable them to rely on themselves with dignity.

Keywords: Management, Social conflict, Karl Marx, Buddhadasa Bhikkhu

บทนำ

ปัญหาความยากจน (Poverty) ถือเป็นปัญหาพื้นฐานที่พบได้ในหลายสังคม เกิดจากความไม่สมดุลกันของบุคคลระหว่างรายรับกับรายจ่าย ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบโครงสร้างสังคมอย่างสำคัญ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล ทั้งนี้ สังคมไทยปัจจุบันมีแนวโน้มความยากจนเพิ่มสูงขึ้นตามรายงานของธนาคารโลก พบว่า คนยากจนในสังคมไทย ทั้งในและนอกภาคการเกษตร ทั้งสังคมชนบทและสังคมเมืองเพิ่มสูงขึ้นในไตรมาส 2 ของปี พ.ศ. 2563 กว่า 9.7 ล้านคน (Ministry of Higher Education, Science, n.d., p. 1) สอดคล้องกับทฤษฎีของดุนชา พิชนันท์ เลขาธิการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจฯ ที่ให้ความเห็นว่า อัตราความยากจนในสังคมไทย มีการปรับตัวเพิ่มขึ้นในช่วงที่ประเทศมีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่เคยเกิดขึ้น สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาที่กระทบต่อกลุ่มผู้มีรายได้น้อยที่สามารถตกลงสู่ภาวะความยากจนได้ง่าย (Phichayanon, 2023, p. 6) จนอาจกลายเป็นกลุ่มคนที่ถูกใช้แสวงหาผลประโยชน์จากกลุ่มผู้มีรายได้สูง เช่น ถูกจ้างเปิดบัญชีม้า การตกเป็นทาสดอกเบี้ยเงินกู้ยืมในระบบหรือการถูกบังคับให้ค้ามนุษย์ ฯลฯ

ปัญหาความยากจน สามารถพอจำแนกสาเหตุได้ กล่าวคือ 1) ความขาดแคลนปัจจัยการผลิตและปัจจัยการยังชีพที่ดี 2) ความด้อยในองค์ความรู้ด้านการเพิ่มขีดความสามารถในการผลิต 3) ความเสียเปรียบจากระบบเศรษฐกิจที่เอื้อต่อนายทุน และ 4) ความด้อยโอกาสทางสังคม เช่น มีความพิการ แก่ชรา เป็นผู้ว่างงาน เป็นต้น (Chiangkulo, 2004, p. 26) ด้วยเหตุนี้ จึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่น่าสังคมไปสู่การแบ่งกลุ่มคนออกเป็น 2 ฝ่าย ได้แก่ ผู้มีรายได้ต่ำกับผู้มีรายได้สูง โดยกลุ่มคนทั้ง 2 ได้เชื่อมโยงสังคมสู่ความขัดแย้งด้าน

ความเหลื่อมล้ำทางสังคมในหลายมิติ ผู้วิจัยจึงพัฒนากรอบแนวคิดการจัดการความขัดแย้งทางสังคม โดยมุ่งตรงไปยังกลุ่มผู้มีรายได้น้อย เพื่อพัฒนาให้เกิดการพึ่งพาตนเอง ไม่ตกเป็นเหยื่อของการแสวงหาผลประโยชน์จากกลุ่มผู้มีรายได้น้อย ทั้งนี้ บราวน์ (Brown) เสนอในทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม ว่ามนุษย์ในสังคมเปรียบเหมือนเซลล์ในร่างกายที่มีความแตกต่าง แต่ทำงานประสานสอดคล้องกัน โดยมีวัตถุประสงค์คือการมุ่งพัฒนาร่างกายให้ดำเนินไปได้อย่างปกติ หากเซลล์หนึ่งเซลล์ใดบกพร่อง ก็อาจส่งผลกระทบต่อเซลล์อื่น ๆ ได้ (Brown, 1935, as cited in McGee & Warms, 1955, p. 161) ดังเช่น การตาบอดอาจอนุมานได้ว่า เซลล์ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการมองเห็นบกพร่องต่อหน้าที่ของตน จึงส่งผลเสียต่อร่างกายให้ไม่สามารถมองเห็นได้ ปัญหาจึงเป็นปัญหาที่เกิดจากความบกพร่องจากการทำหน้าที่ของเซลล์ จากทฤษฎีของบราวน์ (Brown) ผู้วิจัยตีความว่า นัยของเซลล์หมายถึง มนุษย์ที่ต้องทำหน้าที่ ส่วนสังคม หมายถึง ร่างกายมนุษย์ ดังนั้น การทำหน้าที่ของมนุษย์ จึงช่วยพัฒนาสังคมให้เจริญ ในทางตรงกันข้าม หากมนุษย์ปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง สังคมก็จะเกิดความขัดแย้ง ด้วยเช่นกัน

เพราะฉะนั้น เป้าหมายการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษารูปแบบความขัดแย้งทางสังคม โดยศึกษาผ่านมุมมองทางปรัชญาสังคมของคาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) และพุทธทาสภิกขุ (Buddhadasa Bhikkhu) เพื่อสร้างกรอบแนวคิดการจัดการความขัดแย้งทางสังคมในลักษณะโมเดล โดยการนำแนวคิดทางปรัชญาสังคมระหว่างทฤษฎีสังคมนิยมคอมมิวนิสต์กับทฤษฎีธัมมิกสังคมนิยม มาบูรณาการร่วมกัน อย่างไรก็ตาม มุมมองเชิงทฤษฎีของคาร์ล มาร์กซ์ให้คุณค่าเน้นจัดการความขัดแย้งทางวัตถุ ส่วนมุมมองเชิงทฤษฎีของพุทธทาสภิกขุเน้นจัดการความขัดแย้งทางจิตใจ ซึ่งถือเป็นข้อจำกัดของแนวคิด ดังนั้น เพื่อความสมบูรณ์ครอบคลุมทั้งในมิติด้านวัตถุและด้านจิตใจ จึงเป็นที่มาของการบูรณาการร่วมกันระหว่าง 2 ทฤษฎี เพื่อสร้างกรอบแนวคิดใหม่สู่การนำไปประยุกต์ใช้กับกิจกรรมประจำวันของบุคคล โดยเน้นไปที่การมุ่งสร้างศักยภาพในบุคคลให้สูงขึ้นอย่างเป็นกระบวนการทั้งในเชิงกายภาพและเชิงชีวภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาความขัดแย้งทางสังคมในมุมมองของคาร์ล มาร์กซ์และพุทธทาสภิกขุ
- 2) เพื่อสังเคราะห์กรอบแนวคิดการจัดการความขัดแย้งทางสังคมในกลุ่มผู้มีรายได้น้อยบนพื้นฐานปรัชญาสังคมของคาร์ล มาร์กซ์ และพุทธทาสภิกขุ

นิยามศัพท์เฉพาะ

ความขัดแย้งทางสังคม หมายถึง ปัญหาที่เกิดจากความยากจน ความห่างชั้นทางเศรษฐกิจของกลุ่มคนรายได้ต่ำที่มีความขัดแย้งทางผลประโยชน์กับกลุ่มคนที่มีรายได้ปานกลางหรือกลุ่มคนรายได้สูงจนก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมในด้านต่าง ๆ

มุมมองทางสังคมของคาร์ล มาร์กซ์ หมายถึง แนวคิดสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ เน้นการให้คุณค่ากับความเสมอภาคทางสังคม ด้วยการจัดการทรัพยากรเชิงวัตถุ เพื่อการจัดสรรแบ่งปันให้กับทุกคนในสังคมได้เข้าถึงการอุปโภค บริโภคอย่างเท่าเทียม และเปลี่ยนแปลงสังคมให้ปราศจากชนชั้นทางสังคม

มุมมองทางสังคมของพุทธทาสภิกขุ หมายถึง แนวคิดธัมมิกสังคมนิยม เน้นการให้คุณค่ากับการปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรม และลดความยึดมั่นถือมั่น ด้วยการจัดการความต้องการทางจิตใจให้เพียงพอต่อความต้องการที่มีไม่จำกัด ด้วยการนำส่วนเกินเกื้อกูลต่อผู้ด้อยโอกาส เพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคมให้ปราศจากคนเห็นแก่ตัว

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง นอกจากศึกษาทฤษฎีสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ของคาร์ล มาร์กซ์และศึกษาทฤษฎีธัมมิกสังคมนิยมของพุทธทาสภิกขุแล้ว มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ดังนี้

Lenin (1918) เสนอใน “The State and Revolution” ว่า รัฐเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยความจงใจของปัจเจกชน มิได้เกิดขึ้นอย่างเลื่อนลอยเนื่องด้วยปัจเจกชนไม่สามารถหาทางออกทางสังคมได้ รัฐจึงเป็นผลผลิตตามพัฒนาการทางสังคม ที่ทำหน้าที่จัดการปัญหาด้วยการยุบเลิกสังคมที่ไม่ก่อประโยชน์ รัฐจึงเกิดขึ้นเพื่อหาทางผ่อนคลายความตึงเครียดทางสังคม แม้รัฐจะเป็นที่ถูกสร้าง แต่รัฐก็พยายามทำตนอยู่นั่นเองในสังคม ดังนั้น อำนาจรัฐจึงแสดงออกผ่านตัวแทน คือข้าราชการ อันเป็นตัวแทนที่สร้างตัวแปรตาม คือความยุติธรรมหรือความอยุติธรรมทางสังคม จากการวิเคราะห์ทำให้ทราบว่า รัฐเป็นสถาบันที่ถูกสร้างขึ้นตามเงื่อนไขทางสังคมอย่างจำเป็น ข้อพิสูจน์หนึ่งอาจเป็นไปได้ว่า รัฐได้สร้างประโยชน์และโทษในเวลาเดียวกันหากถูกใช้อำนาจที่มีอย่างไม่ถูกกาลเทศะ การตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับรัฐ จึงเป็นสิ่งที่ไขไปสู่การทำความเข้าใจเกี่ยวกับสาเหตุแห่งความขัดแย้งภายในสังคมได้อย่างสำคัญ

Ganyanachitto & Kaewkheaiw (2017) เสนอใน “สังคมนิยมของคาร์ล มาร์กซ์สะท้อนสังคมไทย” ว่าสังคมไทยมีพัฒนาการคล้ายสังคมนิยมของมาร์กซ์ที่อำนาจ สิทธิเสรีภาพ ความเป็นพลเมืองขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจที่แฝงอยู่ในโครงสร้างส่วนบนและส่วนล่าง ทั้งนี้ในช่วงกว่าสามสิบปีที่ผ่านมา กระแสการเคลื่อนไหวทางการเมืองในโลกส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนวิธีคิดเกี่ยวกับความยุติธรรม ความขัดแย้งในสังคมไทยจึงมีลักษณะคล้ายสังคมนิยมแห่งการต่อสู้ทางชนชั้นของมาร์กซ์ กล่าวคือ 1) ความแตกต่างระหว่างสังคมชนบทกับสังคมเมือง ที่เป็นไปในแบบจนกระจุก จนกระจายและความจนนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำ 2) ความแตกต่างระหว่างการเกษตรกับการอุตสาหกรรม 3) การครอบครองทรัพย์สินที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งปัจจัยทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่อยู่กับชนชั้นบนหรือชนชั้นปกครอง คนจนส่วนใหญ่ไม่สามารถเป็นเจ้าของ 4) การกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม รายได้กระจุกตัวในสังคมเมือง แต่ความยากจนกระจายไปทั่ว ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างสังคมเมืองกับสังคมชนบท 5) นโยบายและกลไกรัฐไม่สามารถสร้างความเป็นธรรมทางสังคมได้ ทำให้เกิด

ช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจน แม้เศรษฐกิจจะเติบโตแต่กลับสร้างช่องว่างทางเศรษฐกิจให้มากขึ้น พร้อมกับกฎหมายรัฐที่เอื้อต่อคนรวย ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำมากยิ่งขึ้น 6) การบังคับใช้กฎหมายและการดำเนินการทางกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับหลักนิติธรรม ก่อให้เกิดความเคลือบแคลงใจในการบังคับใช้กฎหมายและนำไปสู่การวิพากษ์วิจารณ์ทางสังคมอย่างกว้างขวางต่อการใช้อำนาจรัฐ

Khemnak et al. (2020) เสนอใน “รูปแบบการสร้างสันติภาพของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)” ว่า การสร้างสันติภาพในมุมมองพุทธทาสภิกขุ แบ่งได้ 8 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบพัฒนาดิน โดยให้ผู้คนพัฒนาดินตามหลักพระพุทธศาสนา 2) รูปแบบปณิธาน 3) เน้นทำความเข้าใจในหัวใจแห่งศาสนาของตนและผู้อื่น รวมถึงแยกตนออกจากอำนาจแห่งวัตถุ 3) รูปแบบสัปปายะ 7 การจัดการชีวิตให้เรียบง่าย 4) รูปแบบสันติเสวนา การจัดการความขัดแย้งด้วยการสนทนา 5) รูปแบบการสื่อสารธรรมะเป็นการเผยแพร่ธรรมะในโอกาสต่าง ๆ 6) รูปแบบธรรมาธิฐาน ใช้โรงมหรสพทางวิญญาณเพื่อสอนธรรมะผ่านงานศิลปะ 7) รูปแบบการเทศนา และการอบรมให้ผู้ทีสนใจ 8) รูปแบบแห่งความเรียบง่าย ด้วยการใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย ทั้งนี้ ตามข้อคิดเห็นผู้แต่งได้แสดงให้เห็นถึงกลวิธีการจัดการความขัดแย้งทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ในมุมมองของพุทธทาสภิกขุ เมื่อได้ทบทวนวรรณกรรมทำให้ได้กรอบความคิดที่หลากหลาย รวมถึงได้พบข้อดีและข้อควรปรับปรุงในแต่ละวิธีการ จึงเป็นผลดีที่เมื่อนำมาเปรียบเทียบแล้วสามารถเลือกสรรวิธีการจัดการความขัดแย้งทางสังคมในแบบที่เหมาะสมอย่างที่สุด ทั้งนี้ แนวทางการจัดการความขัดแย้งทางสังคมที่น่าสนใจโดยมีความสอดคล้องเข้ากับประเด็นความขัดแย้งตามงานวิจัย เรียกว่า แนวทางปณิธาน 3 มีสาระสำคัญ คือ การชวนให้ผู้คนทบทวนทำความเข้าใจตนเอง สังคม และการพึ่งพาแห่งวัตถุ ฉะนั้น ประโยชน์ของงานวิจัยนี้จึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงรูปแบบวิธีการคิดและการเสนอทางออกของพุทธทาสภิกขุที่มีต่อปัญหาความขัดแย้งทางสังคมได้เป็นอย่างดี

Rattanaphonwong et al. (2020) เสนอใน “การพัฒนารูปแบบการแก้ปัญหาความยากจนของชุมชนในประเทศไทย” ว่าสาเหตุความยากจนสามารถจำแนกออกได้เป็นกลุ่มแนวคิด ได้แก่ 1) สาเหตุความยากจนจากพฤติกรรมบุคคล คือ ความยากจนเกิดจากความล้มเหลวส่วนบุคคลจนเป็นวัฏจักรแห่งความยากจนจากพ่อแม่สู่ลูก อีกส่วนหนึ่งมองว่าเกิดจากการมีรายได้ต่ำจึงต้องพึ่งพาผู้อื่น รวมถึงการมีพฤติกรรมฟุ้งเฟ้อ สรุ่ยสุร่าย 2) สาเหตุความยากจนจากเชิงโครงสร้าง ซึ่งเกิดจากปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีหลายเหตุปัจจัยซับซ้อน จึงจำเป็นต้องศึกษาความเปลี่ยนแปลงเชิงสังคมและสาเหตุของความขาดแคลน จึงต้องมุ่งให้ความสำคัญกับการคุ้มครองทางสังคมเพื่อกำจัดความยากจนออกไป 3) สาเหตุความยากจนระดับชุมชนส่วนหนึ่งเกิดจากการที่ป่าไม้ถูกทำลายจนส่งผลต่อระบบนิเวศ เช่น การขาดแคลนน้ำ เป็นต้น นอกจากนี้ยังรวมถึงปัญหา เช่น คนมีระดับการศึกษาต่ำ ไม่มีที่ดินทำกิน หนี้สินมาก การถูกเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง เป็นต้น ทั้งนี้ จากสาเหตุของปัญหาที่พบ ทำให้ทราบว่า ความขัดแย้งจากความยากจนสามารถเกิดขึ้นได้จากหลายเหตุปัจจัย แบ่งเป็นปัจจัยภายใน คือพฤติกรรมเชิงบุคคลและปัจจัยภายนอกคือทรัพยากรทาง

ธรรมชาติถูกรุกราน การถูกเอาเปรียบจากมนุษย์ด้วยกัน รวมถึงนโยบายของรัฐที่กำหนดรูปแบบและทิศทางการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม ทั้งหมดดังกล่าวแล้วล้วนเป็นสิ่งที่สามารถก่อให้เกิดความขัดแย้งทางสังคม คือปัญหาความยากจนได้อย่างสำคัญ

Lhamkaek & Pienkhuntod (2021) เสนอใน “การแก้ไขปัญหาความยากจนแบบบูรณาการ: กรณีศึกษา โครงการคู่เสี้ยวเกี่ยวกับภัยแล้งคนขอนแก่น” ว่าการแก้ไขปัญหาความยากจนมีกระบวนการที่ควรบูรณาการกระทำควบคู่กันไปในเชิงนโยบาย ได้แก่ 1) รัฐควรบูรณาการงบประมาณจากหน่วยงานราชการและท้องถิ่น เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ โดยเน้นการแก้ไขปัญหาความยากจนของครัวเรือนด้วยงบประมาณที่มากพอ 2) ปัญหาความยากจนควรเน้นกระบวนการที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ซึ่งต้องเปิดโอกาสให้แต่ละครัวเรือนได้มีสิทธิแสดงความคิดเห็นเพื่อบริหารจัดการชีวิตด้วยการคำนึงถึงพื้นฐานของแต่ละครัวเรือนเป็นหลัก อันมีความแตกต่างกันไปตามฐานของทุน ความรู้ ความต้องการและสมรรถนะของแต่ละครัวเรือน 3) รัฐควรมีส่วนในการผลักดันให้คนยากจนสามารถเข้าถึงสวัสดิการแห่งรัฐอย่างทั่วถึงเท่าเทียม ทั้งด้านการศึกษาและด้านสาธารณสุข จากข้อเสนอแนะทำให้สะท้อนภาพได้ว่า รัฐถือเป็นหน่วยงานสำคัญโดยตรงที่ควรอย่างยิ่งในการเข้ามามีบทบาทในการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอต่อการแก้ไขปัญหา โดยพิจารณาจากความจำเป็นเร่งด่วนของพื้นที่ และรัฐควรเป็นตัวกลางในการเปิดพื้นที่ให้ผู้ตกอยู่ในปัญหาความยากจนสามารถแสดงความคิดเห็นเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาที่พบ รวมถึงรัฐควรปรับปรุงตนเองให้เป็นรัฐสวัสดิการที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยอ้างอิงระเบียบวิธีการวิจัยทางปรัชญาและศาสนา ด้วยการกำหนดขั้นตอนการวิจัย 1) กำหนดประเด็นปัญหา 2) กำหนดกรอบความคิดเชิงทฤษฎี 3) สร้างกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกรอบความคิดเชิงทฤษฎี 4) ออกแบบการวิจัย 5) เก็บรวบรวมข้อมูล 6) วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล 7) ตีความข้อมูล 8) ปรับปรุงและสร้างทฤษฎีใหม่ (Kongsat, 2011, p. 71) เน้นการวิเคราะห์และตีความจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ 1) เอกสารคำแถลงการณ์แห่งพรรคคอมมิวนิสต์ (Manifesto of the Communist) ของคาร์ล มาร์กซและเองเงิลส์ ฉบับภาษาอังกฤษ 2) เอกสารปาฐกถาธรรมธัมมิกสังคมนิยมของพุทธทาสภิกขุและใช้ข้อมูลชั้นทุติยภูมิร่วมวิเคราะห์ ได้แก่ เอกสาร ตำราวิชาการ คัมภีร์ทางศาสนา งานวิจัย บทความ และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตีความทางปรัชญา และเรียบเรียงนำเสนอผลการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการวิจัยนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ โดยขอแบ่งประเด็นคำถามออก เป็น 4 ประเด็น ได้แก่ ประเด็น 1 ความขัดแย้งทางสังคมโดยทั่วไปมีกี่รูปแบบ ทั้งนี้ ความขัดแย้งทางสังคมปรากฏ 2 รูปแบบ

คือ 1) ความขัดแย้งที่เกิดจากวัตถุเกี่ยวข้องกับมนุษย์ด้านกายภาพ กล่าวคือ บุคคลมีความต้องการถือกรรมสิทธิ์ในวัตถุเพื่อหวังผลประโยชน์ แต่ธรรมชาติของวัตถุเป็นสิ่งจำกัด จึงเกิดการแย่งชิงเพื่อครอบครอง เช่น สงครามแย่งชิงดินแดน 2) ความขัดแย้งที่เกิดจากจิตใจเกี่ยวข้องกับมนุษย์ด้านชีวภาพ มีลักษณะบ่งชี้ไปยังการมีทรศนะ ความคิดเห็น หรือความรู้สึกที่ไม่สอดคล้องกับผู้อื่น อาจเกิดจากพื้นฐานทางวัฒนธรรม ระดับการศึกษา อิทธิพลจากการปกครอง ฯลฯ และอาจส่งผลให้เกิดความขัดแย้งรุนแรง เช่น สงครามศาสนา สงครามกลางเมือง เป็นต้น

ดังนั้น จึงอาจตั้งคำถามต่อในประเด็นที่ 2 ได้ว่า เมื่อมนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นสังคมก็เพื่อความอยู่รอด แล้วเหตุใดความขัดแย้งจึงยังเกิดขึ้น ข้อสงสัยตามประเด็นนี้หากอธิบายในมุมมองปรัชญาสังคมของคาร์ล มาร์กซ์ สามารถพิจารณาว่าเป็นความขัดแย้งในประเด็นปัญหาเชิงชนชั้น เนื่องด้วยคาร์ล มาร์กซ์ (Marx & engels, 2004, p. 14) มีมุมมองเชิงประวัติศาสตร์ว่าสังคมมนุษย์ถูกสร้างขึ้นจากประวัติศาสตร์แห่งการต่อสู้ระหว่างผู้กดขี่กับผู้ถูกกดขี่ คาร์ล มาร์กซ์ จึงพยายามยืนยันว่าประวัติศาสตร์สังคมมนุษย์มีความสัมพันธ์กับภาวะความขัดแย้งภายใต้กรอบการต่อสู้ทางชนชั้น โดยมีระบบเศรษฐกิจเป็นสิ่งขับเคลื่อนให้สังคมขัดแย้ง อันประกอบด้วย 1) โครงสร้างสังคมส่วนบน (นายทุน) 2) ฐานเศรษฐกิจ (แรงงาน) (Singer, 1980, p. 48) ปรัชญาการตีความความขัดแย้งทางสังคมนี้เรียกว่า กระบวนการวัตถุนิยมวิภาษวิธี (Dialectical Materialism) เป็นความขัดแย้งที่มี 3 องค์ประกอบ (Butr-indr, 2017, pp. 90-91) ได้แก่ 1) ตัวยืน (Thesis) เป็นสิ่งดั้งเดิมเกิดขึ้นชั่วคราว 2) ตัวแย้ง (Antithesis) สิ่งใหม่ที่มีภาวะความขัดแย้งกับสิ่งดั้งเดิมและเกิดขึ้นชั่วคราว 3) ตัวยุติ (Synthesis) การปรับเข้าหากันได้ระหว่างตัวยืนกับตัวแย้งหลังภาวะความขัดแย้ง เกิดขึ้นชั่วคราว และกลายสภาพเป็นตัวยืนอีกครั้ง โดยคาร์ล มาร์กซ์ (Marx, 2009, p. 25) ยืนยันว่าหากไร้ความขัดแย้ง ก็ไม่มีความก้าวหน้า

อย่างไรก็ตาม ฐานเศรษฐกิจทำหน้าที่กำหนดโครงสร้างสังคมส่วนบน อุปมาเหมือนค้อน หมายถึง โครงสร้างสังคมส่วนบนจะกำหนดวิธีการผลิต คือ ฐานทางเศรษฐกิจไม่ได้ วิธีการผลิตต่างหากที่ทำหน้าที่กำหนดลักษณะของค้อนให้ถูกนำมาใช้งานอย่างเหมาะสม แต่ในความเป็นจริง ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า โครงสร้างสังคมส่วนบนกลับทำหน้าที่ควบคุมฐานเศรษฐกิจด้วยการผูกขาด 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการตัดสินใจ หมายถึง นายทุนใช้อำนาจครอบงำแรงงานเพื่อให้ปฏิบัติตามความพึงพอใจ 2) ด้านปัจจัยการผลิต หมายถึง นายทุนมีสิทธิเหนือเครื่องจักร จึงผูกขาดการอนุมัติและการมอบสิทธิการเข้าถึงปัจจัยการผลิตแก่แรงงานตามความพึงพอใจ 3) ด้านองค์กรการผลิต หมายถึง นายทุนมีอำนาจต่อราคาตอบแทนแรงงาน และสามารถเพิ่มหรือลดอัตราแรงงานในสายการผลิตได้ตามความพึงพอใจ

การผูกขาดทั้ง 3 ด้าน ตามมุมมองผู้วิจัย จึงเป็นการลดทอนสิทธิชนชั้นล่างให้ถูกกดขี่อย่างชอบธรรม โดยชนชั้นบน ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม อันนำไปสู่ความขัดแย้งทางสังคมที่ส่งผลกระทบเป็นผลพวงให้เกิดความแปลกแยกในหมู่ชนชั้นล่าง ด้วยเหตุนี้ ประเด็นความขัดแย้งทางสังคมในมุมมองคาร์ล

มาร์กซ์ จึงหมายถึงความขัดแย้งจากการต่อสู้ทางชนชั้นระหว่างนายทุน (ชนชั้นบน) กับแรงงาน (ชนชั้นล่าง) ในลักษณะการกดขี่ขูดรีดโดยหมายมุ่งเอาความมั่งคั่งจากผลกำไรในระดับสูงสุด แต่แรงงานกลับถูกตอบแทนด้วยค่าแรงในระดับต่ำที่สุด โดยสรุปประเด็นความขัดแย้งในมุมมองทางสังคมของคาร์ล มาร์กซ์ จึงเป็นภาวะความขัดแย้งทางสังคมที่เกิดจากการปะทะกันระหว่างชนชั้นบนกับชนชั้นล่าง ปัญหาของสังคมที่เกิดขึ้นจึงเป็นความขัดแย้งที่มีฝ่ายหนึ่งซึ่งต่ำกว่าทางชนชั้นในเชิงคุณภาพได้ถูกกดขี่เอารัดเอาเปรียบจากอีกฝ่ายหนึ่งที่สูงกว่า มนุษย์ในสังคมของคาร์ล มาร์กซ์ จึงเป็นมนุษย์ที่มีความแปลกแยกจากสังคม จากวิธีการผลิต และจากตนเอง

ประเด็น 3 แล้วมุมมองความขัดแย้งทางสังคมในทรรศนะของพุทธทาสภิกขุเป็นอย่างไร สามารถอธิบายได้ว่า ความขัดแย้งทางสังคมในมุมมองปรัชญาสังคม มีลักษณะมุ่งพิจารณามูลเหตุแห่งความขัดแย้งทางสังคมไว้ 3 ประเด็นย่อย คือ 1) บุคคลไม่เข้าใจหัวใจในศาสนาแห่งตน จึงมีความเห็นแก่ตัวและยึดมั่นถือมั่นในตน เรียกว่า มีภาวะความเป็นอัตตานิยม (Egoism) หมายถึง มุ่งการกระทำเพื่อยึดประโยชน์ตนเป็นสำคัญ (Yugala na Ayudhya, 2018, p. 8) พุทธทาสภิกขุ (Bhikkhu, 2004, p. 16) กล่าวว่า ความเห็นแก่ตัวเป็นสิ่งอันตราย ก่อให้เกิดความโลภ ความโกรธ ความโง่ และก่อการละเมิดสิทธิกันได้อย่างง่ายดาย ความเห็นแก่ตัวจึงเป็นปัญหาที่นำไปสู่ความขัดแย้งอันยืดเยื้อถาวร (Bhikkhu, n.d., p. 44) 2)

ความไม่เข้าใจกันในศาสนิกต่างศาสนา เกิดจากการที่บุคคลมีความคิดเห็นไม่ตรงกัน เพราะต่างมั่นใจในความเชื่อของตน และเลือกปฏิเสธแนวคิดอื่นที่ไม่สอดคล้อง เหตุนี้ พุทธทาสภิกขุจึงให้นิยามของคำว่า คน หมายถึง ผู้เกิดมาเพื่อแบกอดีตมาทวงใหญ่ (Bhikkhu, 1995a, p. 227) กล่าวคือ การดำรงไว้ซึ่งเกียรติยศทางสังคม โดยมีได้คำนึงว่า สิ่งที่ตนเชื่อมั่นอาจเป็นผลจากอคติ 3) การตกอยู่ภายใต้อำนาจแห่งวัตถุนิยม กล่าวในบริบทสังคมโลกปัจจุบันที่ขับเคลื่อนด้วยกระแสแห่งนวัตกรรม เช่น การสื่อสาร การคมนาคม ค่านิยมแฟชั่น ฯลฯ อิทธิพลทางวัตถุที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจ จึงผลักดันให้เกิดการบีบบังคับเบียดเบียนบุคคลให้เกิดความดิ้นรนเรวร้อนเพื่อทำให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ปรารถนา ค่านิยมทางวัตถุจึงเปรียบเป็นยักษ์ร้ายที่กัดกินมนุษย์ให้สูญเสียความเป็นมนุษย์ (Bhikkhu, n.d., p. 358) และนำมนุษย์ไปสู่ความวินาศด้วยความสมัครใจ มนุษย์จึงหมดเสรีภาพทางจิตวิญญาณเมื่อต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจวัตถุนิยมมา ดังคนมีทรัพย์สินยอมตกเป็นทาสของทรัพย์สิน ก่อให้เกิดความมืดมัวดังคนยากจน (Bhikkhu, 2005, p. 38) หรือดังพระพุทธเจ้าตรัส กามทั้งหลายมีสุขน้อย มีทุกข์มาก บัณฑิตรู้อย่างนี้แล้ว ย่อมไม่ยินดีในกามทั้งหลายแม้ที่เป็นทิพย์ (K.N. Dhammapada (Thai) 25/186-187/91)

ประเด็นความขัดแย้งทางสังคมตามมุมมองพุทธทาสภิกขุ จึงสามารถกล่าวได้ว่า เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากอำนาจภายใน คือจิตใจของบุคคลอันถูกครอบงำจากความเห็นแก่ตัวและความยึดมั่นถือมั่น เพราะฉะนั้น คำถามสำคัญตามประเด็นที่กล่าวแล้วโดยสรุปว่าความขัดแย้งคืออะไรในมุมมองทางสังคมของคาร์ล มาร์กซ์ จึงอธิบายได้ว่าเป็นการช่วงชิงอำนาจระหว่างชนชั้น เพื่อผลประโยชน์ทางวัตถุและความขัดแย้ง

ทางสังคมในมุมมองพุทธทาสภิกขุ เป็นการที่บุคคลถูกอำนาจจากกิเลสควบคุมจิตสำนึก เพื่อให้กระทำบางอย่างที่เน้นสนองตอบต่อความต้องการทางกิเลสที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ

ประเด็น 4 สืบเนื่องจากการรับรู้ข้อเท็จจริงทางสังคมทั้งฝ่ายคาร์ล มาร์กซ์และฝ่ายพุทธทาสภิกขุต่างยืนยันตรงกันถึงการมีอยู่ของความขัดแย้งทางสังคมว่าเป็นสิ่งแน่นอน จึงเกิดคำถามต่อไปว่า ในฐานะผู้วิจัยจะสามารถนำมุมมองทางปรัชญาสังคมของนักปรัชญาทั้ง 2 มาประยุกต์ใช้จัดการความขัดแย้งทางสังคมได้อย่างไร โดยเฉพาะประเด็นความยากจนในสังคมไทยที่กำลังมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นในทุก ๆ วัน ยิ่งไปกว่านั้นความขัดแย้งจากปัญหาความยากจนยังเป็นประเด็นปัญหาที่สามารถเชื่อมโยงไปสู่ปัญหาอื่น ๆ ได้อย่างสำคัญ

ทั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการตีความแนวคิดของนักปรัชญาสังคมทั้ง 2 เพื่อสร้างกรอบแนวคิดใหม่ โดยสร้างกรอบแนวคิดจากทฤษฎีสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ เรียกว่า เอไอเอ โมเดล (AIA Model) ประกอบด้วย 1) ยุบเลิกทรัพย์สินส่วนบุคคล (Abolition) ด้วยการลดทอนอำนาจของนายทุน จากการเปลี่ยนแปลงสินทรัพย์ส่วนบุคคลเป็นสินทรัพย์ส่วนสาธารณะ 2) เพิ่มพลังการผลิต (Increase) หมายถึง การกระตุ้นภาคการผลิตของสังคมให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น ด้วยการส่งเสริมการสร้างสมดุลในการดำเนินชีวิต 3) ยกเลิกสถานะทางชนชั้น (Abolition) หมายถึง เมื่อสังคมเกิดความมั่นคงและสามารถปรับเข้ากับระเบียบสังคมใหม่ได้ คาร์ล มาร์กซ์จึงเสนอให้ยกเลิกสถานะชนชั้นทางสังคม เพราะการต่อสู้ทางชนชั้นจะไม่สามารถหลุดพ้นไปได้ อย่างสมบูรณ์หากสถานะทางสังคมยังไม่ล่มสลาย แต่ถ้าสถานะทางสังคมล่มสลายอย่างสมบูรณ์ สังคมจะพัฒนาไปสู่ความร่วมมือในการก่อตั้งชุมชนเพื่อดูแลจัดการกันโดยปราศจากการเอารัดเอาเปรียบ และจะพัฒนาสังคมไปสู่ความเป็นภราดรภาพอย่างเสมอภาค (Marx & engels, 2004, p. 27)

อีกด้านหนึ่ง แนวคิดการจัดการความขัดแย้งทางสังคมของพุทธทาสภิกขุ ผู้วิจัยวิเคราะห์สร้างกรอบแนวคิด เรียกว่า รูน่า โมเดล (RUNA Model) ประกอบด้วย 1) สร้างสัมมาทิฐิ (Right Understanding) หมายถึง การให้คุณค่ากับความเห็นตรงตามธรรม (สัมมาทิฐิ) อันเกิดจาก 2 เหตุปัจจัย ได้แก่ 1.1 ปรโตโมสะ หมายถึง การได้ลำดับจากบุคคลอื่น 1.2 โยนิโสมนสิการ หมายถึง การมนสิการโดยแยบคาย (M.Mu. (Thai) 12/452/491) สัมมาทิฐิจึงเป็นผลที่เกิดจากการมีชุดข้อมูลที่ตีบวกกับการมีกระบวนการคิดที่เหมาะสมตรงตามสถานการณ์ 2) การไม่ยึดมั่นถือมั่น (Non-Attachment) หมายถึง การมุ่งขจัดความมีตัวตนของตน เพราะเป็นบ่อเกิดแห่งความเห็นแก่ตัว ที่หลงเข้าใจว่าตนเป็นศูนย์กลางแห่งสรรพสิ่ง บุคคลจึงมักแสดงออกด้วยอาการแห่งความเป็นนาย ที่มีอำนาจควบคุมบังคับบัญชาของคาวบอยให้อยู่ภายใต้การควบคุมของตน

พุทธทาสภิกขุ (Bhikkhu, 2005, p. 26) กล่าวว่า หากขจัดความมีตัวตน-ของกูจนหมดไป บุคคลจะเข้าถึงภาวะแห่งความสิ้นทุกข์ได้ นัยดังกล่าว ภาวะแห่งความสิ้นทุกข์ ผู้วิจัยตีความได้ว่าเป็นภาวะของความหมดไปแห่งความขัดแย้งทางสังคม ผู้วิจัยจึงนำจุดเด่นของแนวคิดทั้ง 2 มาบูรณาการร่วมกันด้วยการ

สังเคราะห์ระหว่างเอไอเอ โมเดลของคาร์ล มาร์กซกับลูน่า โมเดลของพุทธทาสภิกขุ โดยอาศัยหลักการของ พุทธทาสภิกขุที่เรียกว่า เคปา โมเดล (KPA Model) ประกอบด้วย K คือ Knowledge ความรู้ถูกต้อง P คือ Practice ปฏิบัติถูกต้อง และ Aim ตั้งเป้าหมายถูกต้อง เป็นกรอบเพื่อการสังเคราะห์ระหว่าง 2 แนวคิดเข้าด้วยกันอย่างเป็นขั้นตอน

การสังเคราะห์ระหว่างแนวคิดเอไอเอ โมเดลกับแนวคิดลูน่า โมเดล (AIA+RUNA) ได้ก่อให้เกิด กรอบแนวคิดการจัดการความขัดแย้งทางสังคมขึ้นใหม่ เรียกว่า อรุณา โมเดล (ARUANA Model) มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคคลด้วยการแสดงกระบวนการยกระดับศักยภาพของบุคคลให้สูงขึ้น โดยมีเป้าหมายเพื่อนำไปลงมือปฏิบัติเพื่อเพิ่มศักยภาพในบุคคลสู่โอกาสการกระชับช่องว่างทางเศรษฐกิจ ด้วยความสามารถที่จะพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน เพราะฉะนั้น ผลจากการศึกษาในงานวิจัยนี้ จึงนำไปสู่การ คัดลอกประเด็นที่ตั้งไว้ถึงการสร้างกรอบการจัดการความขัดแย้งด้วยการนำแนวคิดระหว่างคาร์ล มาร์กซ และพุทธทาสภิกขุมาบูรณาการร่วมกัน โดยสามารถสร้างสรรคกรอบแนวคิดนี้ได้ โดยผู้วิจัยขอแสดงกรอบแนวคิดในรูปแบบผังงาน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ภาพที่ 1 ผังงานแสดงรูปแบบอรุณา โมเดล

การอภิปรายผล

1) จากการศึกษาความขัดแย้งทางสังคม พบว่า ความขัดแย้งทางสังคมมี 2 รูปแบบ ได้แก่ 1.1 ความขัดแย้งทางวัตถุ 1.2 ความขัดแย้งทางจิตใจ ทั้งนี้ เพราะมนุษย์มีความต้องการทั้ง 2 ลักษณะ คือ ความต้องการภายนอก คือ ปัจจัย 4 และมนุษย์มีความต้องการภายใน คือ การเติมเต็มทางจิตวิญญาณ เช่น การถูกยอมรับจากกลุ่ม ความมั่นคงปลอดภัย เป็นต้น มนุษย์จึงจะสมวัตถุประสงค์และพยายามบังคับสิ่งภายนอกให้อยู่ภายใต้การควบคุม ด้วยเหตุนี้ ความขัดแย้งทางสังคมจึงเกิดขึ้นตลอดเวลา สอดคล้องกับงานของลิทิตีร์เวคิน (Teeravakin, 2010, p. 1) ที่กล่าวถึงสาเหตุความขัดแย้งทางสังคมว่าเกิดจากเหตุ 4 ลักษณะ คือ 1) ทรัพยากร 2) สถานภาพ 3) อำนาจ 4) ความคิดเห็น หากพิจารณาตามทฤษฎีของลิทิตีร์เวคิน พบว่า รูปแบบความขัดแย้งทางสังคมมีเหตุจากสิ่งภายใน คือจิตใจและสิ่งภายนอก คือวัตถุ ทั้งยังสอดคล้องกับงานของพระมหาดวงเด่น จิตตญาณ (ตุนนิน) (Thitanarno, 2008, p. 5) ที่เสนอว่า ความขัดแย้งทางสังคมเกิดจากบุคคลที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจ ทรัพยากร ชี้อิสรภาพ หรืออำนาจต่ำกว่าอีกกลุ่มหนึ่งหรืออีกบุคคลหนึ่ง จึงเกิดการต่อสู้ การดูถูก การเหยียดหยาม การรังเกียจ จนเกิดความไม่ไว้วางใจต่อกัน ทั้งในทฤษฎีพระมหาดวงเด่น จิตตญาณ (ตุนนิน) กับลิทิตีร์เวคิน ผู้วิจัยพิจารณาว่า รูปแบบความขัดแย้งทางสังคมของนักวิชาการทั้งสองมีความเห็นสัมพันธ์กัน โดยสามารถจำแนกได้ 2 กลุ่มความขัดแย้งหลัก ได้แก่ กลุ่ม 1 ความขัดแย้งที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากร ทรัพยากร จัดเป็นความขัดแย้งทางวัตถุ กลุ่ม 2 ความขัดแย้งที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพ อำนาจ ความคิดเห็น ชี้อิสรภาพ จัดเป็นความขัดแย้งทางจิตใจ

2) ความขัดแย้งทางสังคมในมุมมองทางสังคมของคาร์ล มาร์กซ พบว่า ความขัดแย้งทางสังคมเกิดจากการต่อสู้ทางชนชั้น เพื่อผลประโยชน์ที่ถูกนำมาใช้ตอบสนองต่อความต้องการทางด้านร่างกาย โดยมีคู่ขัดแย้ง คือ ชนชั้นบนกับชนชั้นล่าง โดยเกิเยอร์ เดเซพรีระ อธิบายว่า ในสายตามาร์กซ ชนชั้นแรงงานคือกลุ่มคนที่ทุกขทรมานอย่างที่ไม่มียอะไรจะสูญเสีย อยู่ในภาวะแปลกแยกจากทุนที่ตนเป็นผู้ผลิตอย่างถึงที่สุดจนไม่มีเหตุผลใดจะดำรงรักษาทุนไว้ พร้อมจะดิ้นรนต่อสู้ให้หลุดพ้นจากภาวะความแปลกแยกและปฏิวัติล้มล้างระบบทุนนิยมในที่สุด (Tanjapatkun, 2021) ในสังคมปัจจุบันจึงเกิดการเรียกร้องสิทธิกลุ่มชนชั้นแรงงาน รวมถึงสิทธิขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ที่กลุ่มชนชั้นแรงงานพึงได้รับจากรัฐมากขึ้น เพื่อปลดแอกความแปลกแยกที่กลุ่มชนชั้นแรงงานได้รับ อย่างไรก็ตาม คาร์ล มาร์กซมองว่า ภาวะความขัดแย้งเป็นธรรมชาติของสังคมมนุษย์ที่จำเป็นต้องมีคู่ปรปักษ์ เพื่อขับเคลื่อนสังคมให้ดำเนินไปสู่ความสมบูรณ์ หากปราศจากความขัดแย้ง จะส่งผลให้สังคมล้าหลังและล่มสลาย สอดคล้องกับงานของภักทมน สุวพันธ์ (Suwapan, 2014, pp. 82-84) ที่อธิบายกระบวนการความขัดแย้งทางสังคมผ่านกระบวนการวัตถุนิยมวิภาษวิธี ว่าสังคมมีลักษณะของการอิงอาศัยกันบนพื้นฐานแห่งความขัดแย้ง เพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมในเชิงปริมาณสู่สังคมเชิงคุณภาพ และความขัดแย้งทางสังคมยังถือเป็นหัวใจที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างสำคัญ โดยเฉพาะความขัดแย้งทางเศรษฐกิจ เชื่อมโยงกับงานของกุลลาบ สายประดิษฐ์ (Saipradit, 1976, pp. 9-10) ที่อธิบายว่า กลุ่มข้ารับใช้

ภายใต้การควบคุมแห่งกษัตริย์ จะรับใช้ชนชั้นศักดินาในลักษณะเป็นพลังการผลิต แล้วตอบแทนเป็นบรรณาการ ซึ่งกลายเป็นสัญลักษณ์เชิงอำนาจที่ทำให้ทราบว่า ชนชั้นบนมีอำนาจเหนือชนชั้นล่าง ฉะนั้นระบบเศรษฐกิจแต่ละยุคสมัย จึงเป็นการยืนยันถึงการมีอยู่แห่งความขัดแย้งทางสังคมของมนุษย์

3) ความขัดแย้งทางสังคมในมุมมองทางสังคมของพุทธทาสภิกขุ พบว่า ความขัดแย้งทางสังคมของมนุษย์เกิดจากการที่มนุษย์ขาดการเข้าใจในหัวใจแห่งศาสนา บุคคลจึงเกิดการเห็นแก่ตัวและมีความยึดมั่นถือมั่นในตัวตน สังคมจึงขัดแย้ง เพราะต่างฝ่ายต่างเอาตัวเอาเปรียบ ด้วยการดักตวงผลประโยชน์เข้าตน สอดคล้องกับงานของเดน ทัพซาย (Tapsai, 2008, p. 13) ที่เสนอว่า มนุษย์มีความเห็นแก่ตัวที่เป็นความอยาก เกิดจากความยึดถือในตัวตน เป็นแรงผลักดันให้มนุษย์พฤติกรรมที่พร้อมละเมิดสิทธิผู้อื่น ด้วยเหตุนี้ ความขัดแย้งทางสังคมจากการเห็นแก่ตัวและการมีความยึดมั่นถือมั่น จึงเป็นความขัดแย้งทางสังคมที่นำไปสู่ความขัดแย้งทางกายภาพ เช่น ความอดอยาก ความยากจน ปัญหาสิ่งแวดล้อม ฯลฯ อย่างไรก็ตาม ความขัดแย้งทางสังคมตามมุมมองพุทธทาสภิกขุ เสนอให้จัดการลงไปยังจิตใจมนุษย์มากกว่ามุ่งจัดการปัญหาทางวัตถุ เพราะถือเป็นประเด็นปลายเหตุ สอดคล้องกับงานของนงเยาว์ หนูไชยะ ณ กาฬสินธุ์ (Noochaiya na Kalasin, 2001, p. 12-13) ที่เสนอว่า บุคคลมักมีความเห็นผิด 8 ลักษณะ ได้แก่ 1) ยึดมั่นในตัวตนว่ามีอยู่ 2) การเข้าใจไม่ถึงความจริงตามธรรมชาติ 3) การเกิดความอยากจากการรับรู้ 4) การมีความเห็นคลาดเคลื่อนไปจากสิ่งที่แท้จริง 5) การลบล้างสัจธรรมความจริงด้วยการใช้เหตุผล 6) การใช้ความคิดอย่างไม่รอบคอบ 7) การคบคนชั่วเป็นมิตร 8) การรับข้อมูลอันเป็นเท็จ โดยความเห็นผิดเหล่านี้ ทำให้บุคคลมีความเห็นแก่ตัว แต่พุทธทาสภิกขุ ก็ได้เพิกเฉยต่อความขัดแย้งทางวัตถุ หากแต่พุทธทาสภิกขุ เสนอให้มุ่งจัดการความขัดแย้งไปยังรากฐานของปัญหาโดยตรง ซึ่งเป็นการจัดการที่ตรงจุดและก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพมากกว่า ซึ่งอาจให้ผลรวดเร็วแต่ไม่ยั่งยืน

4) การบูรณาการกรอบแนวคิดการจัดการความขัดแย้งทางสังคมบนพื้นฐานปรัชญาสังคมของคาร์ล มาร์กซ์และพุทธทาสภิกขุ พบว่า แนวคิดการจัดการความขัดแย้งทางสังคมตามมุมมองคาร์ล มาร์กซ์ ตามทฤษฎีสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ผู้วิจัยเรียกว่า เอไอเอ โมเดล ประกอบด้วย 1) ยุบเลิกทรัพย์สินส่วนบุคคล 2) เพิ่มพลังการผลิต 3) ยกเลิกสถานภาพทางชนชั้น และแนวคิดการจัดการความขัดแย้งทางสังคมในมุมมองพุทธทาสภิกขุ ตามทฤษฎีธัมมิกสังคมนิยม (Bhikkhu, 1995b, p. 11-190) ผู้วิจัยเรียกว่า ลูน่า โมเดล ประกอบด้วย 1) สร้างสัมมาทิฐิ 2) การไม่ยึดมั่นถือมั่น ทั้งนี้ เมื่อนำแนวคิดทั้งสองมาบูรณาการร่วมกัน โดยวิเคราะห์และตีความใหม่ เพื่อเสนอกรอบแนวคิดการจัดการความขัดแย้งทางสังคมในประเด็นปัญหาความยากจน ผู้วิจัยเรียกว่า อรุณา โมเดล มี 6 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) ยกเลิกความคิดเชิงลบ 2) สร้างสัมมาทิฐิ 3) เพิ่มพูนความรู้และทักษะ 4) ยกเลิกการปฏิบัติตามความรู้ที่ตายตัว 5) ประเมินตนเอง และ 6) ไม่ยึดมั่นถือมั่นในความรู้และทักษะ อย่างไรก็ตาม อรุณา โมเดลมีข้อพึงปฏิบัติสำหรับผู้ใช้นั้นที่ 5 ประเมินตนเอง ซึ่งผู้

ปฏิบัติต้องอาศัยการตัดสินใจประเมินผลด้วยความคิดของตนเอง สิ่งนี้ถือเป็นข้อจำกัดสำคัญของแนวคิดที่ควรถูกพัฒนาในอนาคตให้สามารถสะท้อนผลลัพธ์ได้อย่างเป็นรูปธรรม

บทสรุป

ความขัดแย้งทางสังคมในปัจจุบันมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น จากการศึกษาพบว่า ความขัดแย้งส่วนบุคคลมีสาเหตุจากความยากจนเป็นปัจจัยที่เชื่อมโยงสู่ความขัดแย้งในประเด็นอื่น ๆ ผู้วิจัยจึงเสนอแนวทางการจัดการความขัดแย้งทางสังคมในประเด็นความยากจน โดยเสนอกรอบแนวคิดใหม่ เพื่อการพัฒนาศักยภาพบุคคลให้สูงขึ้นทั้งด้านความรู้และทักษะที่สอดคล้องเข้ากับบริบทสังคมปัจจุบัน โดยเน้นการพึ่งพาตนเอง ทั้งนี้ ความขัดแย้งทางสังคม มี 2 ลักษณะ คือความขัดแย้งด้านวัตถุกับด้านจิตใจ โดยคาร์ล มาร์กซ เสนอมุมมองทางปรัชญาสังคมผ่านแนวคิดสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ว่าความขัดแย้งเป็นกระบวนการที่ผลักดันสังคมให้เกิดพลวัต ด้วยพื้นฐานทางแนวคิดที่เชื่อว่า สรรพสิ่งล้วนมีคู่ขัดแย้ง ประวัติศาสตร์สังคมมนุษย์จึงดำเนินไปพร้อมการต่อสู้ทางชนชั้นเพื่อการครอบครองวัตถุ อีกด้านหนึ่ง พุทธทาสภิกขุ เสนอมุมมองทางปรัชญาสังคมผ่านแนวคิดธัมมิกสังคมนิยม โดยพิจารณาว่าความขัดแย้งทางสังคมเกิดขึ้นจากพฤติกรรมเพิกเฉยต่อศีลธรรม บุคคลจึงเกิดความเห็นแก่ตัวและมีอัตตาสูง บุคคลจึงพยายามเอาสิ่งสาธารณะเข้าเป็นส่วนบุคคลเพื่อตอบสนองต่อความสุขของตนเอง จากการวิเคราะห์แนวคิดทั้งสอง ผู้วิจัยได้สร้างกรอบแนวคิดของคาร์ล มาร์กซขึ้น เรียกว่า เอไอเอ โมเดลและสร้างกรอบแนวคิดของพุทธทาสภิกขุขึ้น เรียกว่า ลูน่า โมเดล

แนวทางการจัดการความขัดแย้งทางสังคมของคาร์ล มาร์กซและพุทธทาสภิกขุ มีจุดเน้นที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงบูรณาการแนวคิดทั้งสองเข้าด้วยกันเพื่อความสมบูรณ์ทั้งในด้านวัตถุและด้านจิตใจ ด้วยการวิเคราะห์และตีความใหม่ เรียกว่า อรุณา โมเดล มี 6 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) ยกเลิกความคิดลบ 2) สร้างสัมมาทิฐิ 3) การเพิ่มพูนความรู้ 4) ยกเลิกการปฏิบัติตามความรู้ที่ตายตัว 5) การประเมินตนเอง 6) การไม่ยึดมั่นถือมั่นในความรู้ โดยบุคคลสามารถนำกรอบแนวคิดอรุณา โมเดล ไปประยุกต์ใช้พัฒนาตนให้มีความรู้และทักษะเพิ่มขึ้นได้ ทำยที่สุด กระบวนการนี้จะส่งผลให้บุคคลหลุดพ้นจากภาวะความยากจนได้อย่างยั่งยืน รวมถึงยังอาจเป็นชุดความรู้ใหม่ของสังคมอันจะก่อประโยชน์ทั้งต่อตัวบุคคลและต่อสังคมอย่างมีนัยสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอแนะนำหัวข้องานวิจัยถัดไป เพื่อผู้สนใจได้ทำการศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นที่ยังไม่ได้ถูกกล่าวถึง ดังต่อไปนี้

1) หัวข้อ “การประยุกต์แนวคิดสังคมนิยมธัมมิกสังคมนิยมของพุทธทาสภิกขุกับการสร้างมโนสำนึกด้านการจราจรในสังคมไทย” เนื่องด้วยปัญหาการจราจรก่อให้เกิดความขัดแย้งทางท้องถนน ในบางสถานการณ์อาจเกิดเหตุบานปลายถึงแก่ชีวิต ผู้วิจัยจึงเห็นควรนำมาศึกษาเพื่อประยุกต์ใช้จัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

2) หัวข้อ “การบูรณาการกรอบแนวคิดความเป็นมนุษย์ในปรัชญาสังคมของคาร์ล มาร์กซกับพุทธทาสภิกขุ” เนื่องด้วยมุมมองที่มีต่อภาวะความเป็นมนุษย์ของคาร์ล มาร์กซกับพุทธทาสภิกขุมีความสัมพันธ์และความแตกต่าง จึงเป็นแนวคิดที่ควรนำมาศึกษาเพื่อตีความลักษณะของมนุษย์ เพื่อให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจสาเหตุความขัดแย้งทางสังคมได้อย่างลุ่มลึกมากยิ่งขึ้น

References

- Bhikkhu, B. (1995a). *Chumnum khokhit itsara* [Independent thought forum]. (5th ed.). Sukkhapabjai.
- Bhikkhu, B. (1995b). *Thammika sangkhom niyom* [Dhammic socialism] (2nd ed.). Phaap phim.
- Bhikkhu, B. (2004). *Thamma kap kanmueang* [Dharma and politics] (2nd ed.). Dhammadana munnithi.
- Bhikkhu, B. (2005). *Chumnum pathokthatham chut phuthottham* [Dharma Lecture Assembly, Buddhist Dharma Series] (3rd ed.). Tathata Publication.
- Bhikkhu, B. (n.d.). *The three wishes of Buddhadasa Bhikkhu*. (J. R. Bhikkhu, Trans). Thammasapa.
- McGee, R. J., & Warms, R. L. (1955). *Anthropological theory*. R.R. Donnelley & Sons.
- Butr-indr, S (2017). *Pratya kanmueang priapthiap* [Comparative political philosophy] (2nd ed.). Siamese.
- Chiangkulo, W. (2004). *Phatthana kan baep yangyuen kap kan kae panha khonchon* [Sustainable development and solving poverty problems]. Amarin Printing.
- Ganyanachitto, W., & Kaewkheaiw, S. (2017). Reflections on Karl Marx's socialist to Thai society, *Journal of MCU Palisueksabuddhaghosa Review*, 3(2), 67-86. <http://mcuir.mcu.ac.th:8080/jspui/handle/123456789/1033>
- Khemnak, J., Vadakovido, P., & Tammahaso, H. (2020). A model of peaceful creation of Phra Dhammakosajan (Buddhadasa Bhikkhu). *Journal of MCU Peace Studies*, 8(Supplement Issue), S331-S342. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/article/view/240781>
- Kongsat, S. (2011). *Research methodology in buddhism and philosophy*. Stk Copyy.
- Lenin, V. I. (1918). *The state and revolution*. n.p. <https://www.marxists.org/ebooks/lenin/state-and-revolution.pdf>
- Lhamkaek, J., & Pienkhuntod, A. (2021). An integrated approach for poverty alleviation: A case of the siew partnerships against poverty project in Khon Kaen. *Dhammathas Academic Journal*, 21(2), 109-122. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/dhammathas/article/view/248405>

- Marx, K., & Engels, F. (2004). *Manifesto of the communist Party*. Marxists Internet Archive. <https://www.marxists.org/archive/marx/works/download/pdf/Manifesto.pdf> (Original work published 1848).
- Marx, K. (2009). *Misère de la philosophie* [The Poverty of Philosophy] (The Institute of Marxism-Leninism, Trans). Progress. (Original work published 1847)
- Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation. (2020). *White paper on targeted poverty management*. n.p. https://www.nxpo.or.th/th/wp-content/uploads/2021/01/2020.10.16-Poverty-to-prosperity_V2.0.pdf
- Noochaiya na Kalasin, N. (2001). *An analytical study the concept of micchaditthi (wrong view) in Theravada buddhism* [Master's Thesis, Mahachulalongkornrajavidyalaya University]. MCU Digital Collections. <https://e-thesis.mcu.ac.th/thesis/2612>
- Phichayan, D. (2023). Kan phatthana sangkhom thi nam su kan lot khwam lueam lam [Social development leading to reduction of inequality]. *Journal of Economics and Society*, 60(2), 4-15. <https://www.nesdc.go.th/ebook/EcoSocialJournal66-2/EcoSocialJournal66-2.html>
- Rattanaphonwong, W., Rungreungkolkich, W., Rajphaetyakhom, C., & Angsuchoti, S. (2020). The model development of community poverty solving in Thailand. *Journal of Social Science and Buddhist Anthropology*, 5(4), 261-280. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JSBA/article/download/240912/164317/832036>
- Singer, P. (1980). *Marx: A very short introduction*. Oxford University Press.
- Sapradit, K. (1976). *Marxist philosophy* (13th ed.). Jarantam.
- Suwapan, P. (2014). Development of Karl Marx's political economy thoughts: An essay on historical materialism. *Burapha Journal of Political Economy*, 2(1), 73-97. <https://so01.tcithaijo.org/index.php/pegbuu/article/view/199667>
- Tanjapatkun, N. (2021, February 12). *Marxism tai laeo?: Rao cha khuen chip mai hai 'Marx' nai satawat thi 21 dai rue mai?* [Is Marxism dead?: Can we resurrect Marx in the 21st century?] The101.world/re-reading-marxism-in-21-st-century/
- Tapsai, D. (2008). *An analytical study of selfishness as described by Theravada Buddhism*. [Master's Thesis, Thammasat University]. TU Digital Collections. https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:125667

- Teeravakin, L. (2010). Khwam khat yaeng lae kan kae panha [Conflict and resolution]. *King Prajadhipok's Institute Journal*, 8(1), 1-14. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/kpi_journal/article/view/244485
- Thitanarno, D. (2008). *An analytical study of the theory of classconflicted management of Karl Marx*. [Master's Thesis, Mahachulalongkornrajavidyalaya University]. MCU Digital Collections. <https://e-thesis.mcu.ac.th/thesis/2578>
- Yugala na Ayudhya, A. (2018). *A critical study of egoism and altruism in the movie "Pay It Forward" from Theravada Budddhist philosophical perspectives* [Doctoral dissertation, Mahachulalongkornrajavidyalaya University]. MCU Digital Collections. <https://e-thesis.mcu.ac.th/thesis/186>